

Téma: Sociální zabezpečení, transfery, sociální služby, zdravotní péče

Stát blahobytu → sociálně tržní stát → principy → sociální politika státu

Sociální zabezpečení

- jako součást veřejných výdajových programů → financování - propojeno na veřejné příjmy
- jako samostatná součást VF → fondové financování, resp. kombinace

Rysy sociálního zabezpečení:

- univerzálnost
- všeobecnost
- rovnost
- komplexnost
- adekvátnost
- sociální garance – viz zákony
- sociální solidarita
- sociální spravedlnost
- participace klienta

Sociální zabezpečení → sociální politika → sociální jistoty → sociální jistoty → v nemoci, v invaliditě, ve stáří, při ztrátě živitele rodiny ...

Paradox sociálního zabezpečení:

- systémy sociálního zabezpečení mohou pouze snížit sociální nejistoty lidí, nemohou samy zajistit sociální jistoty (!)

Subjekty sociálního zabezpečení:

- občané
- stát
- zaměstnavatelé
- odbory
- obce
- občanské iniciativy
- církve ...

Výdaje na sociální zabezpečení

→ srovnání

- v čase
- mezi zeměmi

→ ukazatel: sociální kvóta v %, tzn.:

(výdaje na sociální zabezpečení: HDP) x 100

Odlišnosti mezi zeměmi v obsahu čitatele:

- veřejné výdaje na sociální zabezpečení

X všechny sociální výdaje (většinou), v EU včetně výdajů na bydlení

Vliv:

- sociální politiky
- použitého modelu sociálního zabezpečení

→ v širším kontextu sociální zabezpečení:

→ transfery obyvatelstvu

→ sociální služby – smíšený veřejný statek → obce, příp. kraje → organizace ve veřejném sektoru → příspěvkové organizace + soukromý sektor → soukromoprávní neziskové organizace (viz sociální ekonomika)

+ zdravotní péče → služby

→ financováno:

- z povinného pojištění – sociální; zdravotní - viz i ČR
- z daní (viz např. V. B.)
- z přímých úhrad od klientů
- kombinací: z povinného pojištění + sociální služby → z úhrady klienta + nadstandardy; + z daňového výnosu

Povinné sociální pojištění: důchodové pojištění + nemocenské pojištění + příspěvek na st. politiku zaměstnanosti → vyměřovací základ stejný, jako u DPFO jako u DPFO → lineární sazba → část platí pojištěnec, část za zaměstnace zaměstnavatel; OSVČ: min. výše důchodového pojištění, může a nemusí platit nemocenské pojištění → vyplácení peněžitých dávek (viz dále)

Povinné zdravotní pojištění → vyměřovací základ stejný, jako u DPFO → lineární sazba → část platí pojištěnec, část za zaměstnace zaměstnavatel; za pojištěnce bez zdanitelných příjmů platí stát → postupné zvyšování plateb za státní pojištěnce → plyne do Fondu zdravotního pojištění → přerozdělení do rozpočtů zdravotních pojišťoven → kritéria: zákon → pojištěnci rozdělení do kategorií: muži; ženy, v rámci těchto kategorií do věkových kategorií (podle statistiky nemocnosti) → hrazení zdravotní péče

Základní oblasti sociálního zabezpečení:

- zabezpečení ve stáří
 - peněžité dávky → starobní důchody → kritéria - zákon: věk; minimální doba pojištění; započitatelné doby
- zabezpečení v nemoci a invaliditě
 - zdravotní péče → věcné dávky → léčba; léky
 - nemocenské pojištění → peněžité dávky → kritéria – zákon: denní max. dávka, max. počet dní; karenční doba
 - úrazové a invalidní pojištění → peněžité dávky → invalidní důchod (částečný; plný)
- zabezpečení v nezaměstnanosti → peněžité dávky → dávky v nezaměstnanosti → kritéria – zákon: denní max. dávka, max. počet dní (resp. měsíců)
- podpory rodinám s dětmi → peněžité dávky → kritéria – zákon:
- pozůstalostní důchody → peněžité dávky → kritéria – zákon → sirotčí, vdovské, vdovecké důchody
- potravinové programy
- sociální péče (chudinská)
 - podpory určitým skupinám obyvatelstva – sociálně slabým → peněžité dávky → adresné, individuální – státní sociální podpora → kritéria – zákon

Sociální zabezpečení – dávky:

- peněžní
- věcné

a to:

testované – závislost na příjmu X **netestované**

- **zásluhové** - dle výdělku → **ekvivalence**
- **univerzální – plošné**
→ zdravotní péče apod.
- **individualizované – adresné**
→ **solidarita**
- **kombinace** – nejčastěji např. u starobních důchodů → univerzální, základní část – minimální + zásluhová část (příjmy, ze kterých se platilo důchodové pojištění + počet let placení; **redukce** při započítávání výše příjmů (ze kterého placeno důchodové pojištění) pro výpočet starobního důchodu

Nemocenské dávky v ČR: viz zákon

→ nemocenské (náhrada mzdy); podpora při ošetřování člena rodiny; vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství; peněžitá pomoc v mateřství; rodičovská dovolená – placená + další

Dávky státní soc. podpory v ČR: viz zákon → vazba na životní minimum

→ testované: přídavek na dítě; sociální příplatek; příspěvek na bydlení; porodné; pohřebné

→ netestované: rodičovský příspěvek; zaopatřovací příspěvek

Sociální dávky – jednorázové; opakující se - viz zákon

→ dávky péčovské; pomoc v hmotné nouzi; příspěvek na péči (tři kategorie)

+ důchody, podpora v nezaměstnanosti

Základní metody sociálního zabezpečení – užší kontext:

1. spoření

→ **životní pojištění - smluvní**

→ **pojištění na stáří:**

- **povinné důchodové pojištění** → **povinný veřejný pilíř** → mezigenerační přerozdělování

2. soukromé pojištění → nadstavba

- **smluvní** → **důchodové (případně se státní podporou)** →

dobrovolný veřejný pilíř + soukromý povinný nebo dobrovolný pilíř, příp.

oba → **fondové financování** → zhodnocování úspor → kontrola státu

- **smluvní úrazové** → komerční pojištění

- **smluvní zdravotní pojištění** → tržní systém fin. zdravotnictví (viz např. USA)

4. zdravotní pojištění + přímé úhrady klientů → pluralitní systém (viz kontinent. Evropa)

→ Bismarkův model pojištění

5. financování zdravotní péče z daní → viz Beveridgům model → Národní zdravotní služba (viz V. B.) → z daní

5. sociální povinné pojištění → Bismarkův model pojištění → úrazové, nemocenské atd. → povinné příspěvky → dávky

4. státní zaopatření → solidarita → státní sociální podpora → veřejný pilíř

- **financováno ze státního rozpočtu** (tzn. i z daňového výnosu)

5. sociální pomoc → solidarita

→ veřejný pilíř

- financováno:

- ze státního rozpočtu
- z rozpočtů obcí, příp. krajů (regionů)

6. podnikové zaopatření:

- nemocenské (zdravotní) – např. v USA
- podnikové životní a zejména důchodové pojištění pro zaměstnance
- pojištění odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu

Nástroje sociálního zabezpečení:

- přímé → povinné příspěvky (+ daně) → zdroje
→ dávky → transferové výdaje
- nepřímé → daňové úlevy

Veřejné výdaje na sociální zabezpečení:

- na zdraví
- starobní a pozůstalostní důchody
- rodinné dávky
- výdaje na nezaměstnanost (pasivní politika zaměstnanosti) a zaměstnanost (aktivní politika zaměstnanosti)
- na bydlení (sociální bydlení...)
- sociální pomoc

- Další veřejné výdaje

- na vzdělání
- podpora spoření (např. stavební spoření se státním příspěvkem)
- apod.

- Daňové výdaje → slevy na daních

Modely sociálního zabezpečení

- liberální (anglosaský)

→ metody sociální pomoci

- nezbytné minimum
- individualizované dávky

+ podnikové zaopatření

+ nyní:

- prvky státního zaopatření

- sociální pojištění (Bismarkův)

→ zásluhové dávky (financovány z povinného sociálního pojištění - povinných příspěvků na sociální zabezpečení)

+ příp. sociální pomoc (financována z daní)

- + nyní i příp. univerzální dávky
- je finančně nákladnější

X systémy podnikového zaopatření

Beveridgův model (V. B.)

Současnost: základní modely sociálního zabezpečení:

- **státní sociální zabezpečení**
 - univerzální dávky
 - zásluhové dávky (odvozené z předchozího příjmu)
- **sociální pojištění**
 - všeobecné sociální pojištění + zdravotní
 - podnikové zaopatření (pojištění)
- sociální péče → adresnost

Sociální zabezpečení - způsoby financování:

1. průběžné – Pay-as-you-go → z povinných příspěvků – obliba v dobách, kdy: dlouhodobý ek. růst → růst zaměstnanosti → růst mezd → bezproblémové financování

→ mezigenerační přerozdělování

X současnost:

- stárnutí obyvatel + inflace → nutná valorizace → finančně náročné

- nedostatek finančních zdrojů

→ nebezpečí kolapsu systému → nutné reformy sociálního zabezpečení – dlouhodobá záležitost

2. fondové → kapitalizovaný fond u pojišťovny + **dozor státu** nad hospodařením

→ individuální spoření na stáří

→ odpovědnost občana za sebe sama

+ motivace

3. kombinace předchozích

Sociální zabezpečení financování – pilíře:

Dvoupilířový systém:

Veřejný pilíř:

→ **povinné spoření** – povinné příspěvky na sociální zabezpečení

cíl:

→ zmírnění chudoby ve stáří

→ **pojištění dalších rizik** – nemoci, invalidity, dlouhověkosti, inflace, špatného investování ...

→ **všeobecný program sociální pomoci**

→ **státem zaručený minimální starobní důchod**

→ **univerzální dávky**

Soukromý pilíř:

→ **dobrovolné připojištění k důchodu**

→ **soukromé životní pojištění**

Třípilířový systém financování sociálního zabezpečení – doporučuje Světová banka

1. Veřejný pilíř

2. Povinný soukromý pilíř

- povinné spoření
- ekvivalence
- tvorba pojistně technických rezerv
- zrušení mezigeneračního přerozdělování
- odluka od státu

3. Dobrovolný soukromý pilíř

→ dobrovolné:

- smluvní starobní pojištění
- podnikové zaopatření

→ nadstavba povinného soukromého pilíře

ČR: opět dvoupilířový → financováno

- z povinného pojištění + dobrovolné pojištění k důchodu se státní podporou

Sociální zabezpečení v ČR:

- důchodové pojištění
- nemocenské pojištění
- v nezaměstnanosti – viz státní politika zaměstnanosti
- veřejné zdravotní pojištění

Problémy:

- stárnutí obyvatel
- nutná valorizace dávek (viz inflace)
- nedostatek finančních zdrojů pro průběžné financování

→ nutná reforma sociálního zabezpečení:

- prodloužení věku odchodu do důchodu
- posílit zásluhovost – viz zásluhové dávky
- přechod na větší využívání adresných dávek

→ zprůhlednit dávkový systém

+ zvýšit ochranu před zneužitím systému → zpřísnit podmínky, kontrolu ...

Sociální péče → pomoci zajistit fyzickou a psychickou soběstačnost → osobní asistence; pečovatelská služba; centra denních služeb; denní a týdenní stacionáře; chráněné bydlení atd.

→ **sociální služby** → terénní; ambulantní; pobytové (pro dospělé; pro mládež) → smíšený veřej. statek → platby klientů, u pobytových služeb zákon stanovuje vyšší peněž. prostředků, které musí klientovi z důchodu apod. zůstat (jako „kapesné“)

→ některé bezplatné; jinak s částečnou nebo plnou úhradou

Sociální prevence → azyl. domy; telefon. kriz. pomoc; krizová centra; tlumočnické služby atd.

Sociální poradenství → řešení nepříznivé soc. situace → základní + odborné → bezplatné

Poskytovatelé → neziskové organizace → veřejnoprávní + soukromoprávní → nutná registrace → **Registr** → vedou krajské úřady + MPSV

+ fyzické osoby

Viz zákony

Zdravotní péče

Principy:

- **solidarita** zdravého s nemocným
- **univerzálnost**
- „**bezplatnost**“ při čerpání → standard
- **vymezení pojistného nároku** → standard

→ preventivní péče, diagnostická péče, léčebná péče, posudková péče, léčebně rehabilitační péče, ošetrovatelská péče, paliativní péče, dispenzární péče

+ lékárenská péče a klinickofarmaceutická péče – převážně soukromé financování

Systémy financování zdravotní péče:

- **tržní zdravotnictví** → soukromé financování – přímá platba; **soukromé individ. pojištění** – sazby podle individ. pojist. rizika; USA + veřejné výd. programy pro přestárlé a pod hranicí život. minima
- **Národní zdravotní služba** (Beveridge) → **z daní** - redistribuce
- **Evropský pluralitní systém** (Bismark) → **veřejné zdravotní pojištění** → nestátní poskytovatelé; zdravotní pojišťovny; ale stát za kvalitu péče ručí + doplňkové soukromé pojištění → nadstandard + přímé platby – většina vyspělých evropských zemí + ČR
- **Semaškův model** – centralizovaný systém - dříve soc. země

Aktéři:

- **poskytovatel** → zdravotnické zařízení, fyzická nebo právnická osoba: státní vs. nestátní; smluvní vs. nesmluvní; → fakultní nemocnice (P.O.); nestátní – zřizované kraji; soukromým subjektem; ambulantní zdravotnická zařízení → privátní lékaři → smlouvy se zdravotn. pojišťovnami
- **zdravotní pojišťovny** → v ČR zákon → počet kolísá kolem 8: VZP + OZP
- **pacient**

+ lékařská a lékárnická komora

Řízení – ČR:

- **Ministerstvo zdravotnictví** → zdravotnická politika státu
- **Zřizovatel zdrav. zařízení** (poskytovatelů)
- **Systém financování** → úhradová vyhláška → ocenění bodů (viz dohadování - zástupce MZd + zdravot. pojišťoven + lékařské komory)

+ zdravotní pojišťovny → zákon o VZP, zákon o OZP → úhrady poskytovatelům za péči

Veřejné zdravotní pojištění – každý občan → ze **zdanitelných příjmů** + **státní pojištěnci** → fond zdravotního pojištění → přerozdělování mezi zdravotními pojišťovnami podle počtu pojištěnců + tzv. nákladových indexů 18 věkových kategorií u mužů, u žen (každoročně zpřesňováno – viz Poslanecká sněmovna)

Úhradové mechanismy – ČR:

- **Úhrada za výkon** → **bodový systém**
- **Paušální – kapitační platba**
- **Platba za skupinu dle diagnóz** → viz nemocnice

→ **praktičtí lékaři** → za výkon + kapitační platba na dohodnutý počet registrovaných klientů

- ambulantní specialisté** → za výkon
- **ústavní péče, nemocnice** → postupně přechod od paušálu na platbu dle diagnóz (dle průměrných nákladů na léčbu diagnózy)
- **lékárny** → zejm. marže z prodeje léčiv u hrazených léků; regulace max. obchod. přírážky

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

